

JAARGANG 19 - NR.4
aug./sept. 2016

In memoriam drs. Kees Tilanus

Het bestuur van de stichting bestaat uit:

A.P.J. (Bram) Strookman, voorzitter/redactie
G. (Gerrie) Overweel, penningmeester
M.T. (Theo) Fambach, bestuurslid/redactie
Mw B. (Baukje) van Hes, 2e secretaris
G. (Gerard) v.d. Meer, bestuurslid/redactie
A.J.H. (Bert) Nijborg, bestuurslid

Vormgeving Luuk Boerman
Redaktieadres De Dissel 22
8332 JH Steenwijk
0521 514017
e-mail info@loisweb.nl
website www.loisweb.nl

De donateurs mogen – mits met vermelding – de nieuwsbrief kopiëren voor hun leden en andere belangstellenden.

Informatie en advies

Op 28 juni bereikte ons het trieste bericht dat Kees Tilanus plotseling is overleden.

Al vroeg zag Kees Tilanus de noodzaak in van een actief seniorenbeleid.

Daarom richtte hij, later samen met de heer P.J. Verhoef, in 1999 de Stichting LOIS op: het Landelijk Ondersteunings- en Informatiecentrum Seniorenraden. Hij vond seniorenbeleid een specifieke taak van de gemeente en pleitte voor een belangrijke rol van seniorenraden in zowel het voorbereidende als uitvoerende beleid. Niet voor niets vermelden de statuten als doelstelling: De Stichting heeft ten doel het uitvoeren van beleid ten behoeve van het bevorderen van advisering (...) en het verstrekken van informatie ten behoeve van effectieve advisering.

Sinds die tijd heeft Kees zich als voorzitter, als secretaris, als bestuurs- en redactielid met grote inzet van zijn taak gekweten. Of het nu over openbare veiligheid, seniorenhuisvesting, hulp bij het huishouden, sociale ondersteuning of eenzaamheidsbestrijding ging, Kees had er altijd een gefundeerde mening over. Tot het laatste toe bleef hij bij het LOIS betrokken. Een groot deel van de inhoud van het blad, dat nu voor u ligt, is nog van zijn hand.

De laatste jaren had Kees last van kleine ongemakken. Vooral slechthorendheid

speelde hem parten. In vergaderingen konden we met grote vergaderdiscipline op zijn steun rekenen. Geestelijk scherp en zeer bij de tijd.

In regiobijeenkomsten en op themadagen trad hij vaak op als gastheer. Velen van u kende hij dan ook persoonlijk.

Op 5 juli is in Woerden onder grote belangstelling van Kees afscheid genomen. Wij als LOIS zijn hem dankbaar voor het vele werk dat hij verricht heeft.

Het LOIS wenst zijn vrouw Bep en verdere familie sterkte bij de verwerking van het verlies. 🍏

Bram Strookman
Voorzitter

Kort voor zijn overlijden zond Kees Tilanus ons kopij voor de nieuwe LOIS Nieuwsbrief. We konden toen nog niet bevroeden dat dit zijn laatste bijdragen zouden zijn. Daarom is dit nummer van de Nieuwsbrief in zijn geheel opgedragen aan zijn nagedachtenis.

Het nummer dat voor u ligt gaat voornamelijk over wonen. Nu verzorgingshuizen zijn of worden gesloten, komen veel meer ouderen met enige zorgbehoefte thuis te wonen. De vraag is of de gemeenten hierop zijn voorbereid. Woningen moeten geschikt zijn voor ouderen. Daartoe moeten ofwel geschikte woningen worden toegewezen of de bestaande woningen worden aangepast. Niet alle ouderen zijn er tijdig op voorbereid hun woningen aan te passen. Toewijzen van woningen kan alleen als er een aantoonbare behoefte bestaat. Er ontstaan steeds meer specifieke woonvormen voor bepaalde categorieën ouderen. Enige ondersteuning voor het vinden van geschikte woningen is gewenst. Daar zijn ook voorbeelden van. Voor goed wonen is echter niet alleen een goede woning, maar ook een goede buurt van belang.

Aktueel

Het juninummer was al gedrukt en net bij de verzender aangeboden. Het is daarom dat u elders in dit blad een in memoriam zult aantreffen.

Het augustusnummer komt grotendeels nog uit de handen van Kees.

Onze secretaris de heer Gerrit de Klein, heeft gemeend het bestuur te moeten verlaten. Het bestuur accepteert zijn besluit en dankt hem voor zijn inzet. We wensen hem en zijn echtgenoot een vreugdevolle toekomst toe. Baukje van Hes is bereid om met enige ondersteuning de secretariaatstaken van Gerrit over te nemen.

Inmiddels heeft de Hoge Raad der Nederlanden een uitspraak gedaan over de invoering van de keukentafelgesprekken en de daaruit voortvloeiende besparingen voor wat betreft de Hulp bij het huishouden (HbH in vakjargon)

Heel vaak zijn deze gesprekken onzorgvuldig gebeurd. Taken van 2 uur per week werden zonder pardon gekort naar taken van 1,5 uur. Voor het gemak naar 3 uur in de 2 weken.

Er zijn ook gevallen bekend dat men van 3 uur per week terug gebracht werd naar 0 uur per week...

Volgens de uitspraak moet een en ander terug gedraaid worden naar de situatie van voor 1 januari 2015. En er moet nu opnieuw een keukentafelgesprek plaats vinden waarbij de nodige nauwkeurigheid in acht genomen wordt en er echt maatwerk geleverd dient te worden.

Ik denk dat het een mooie taak is voor de seniorenraden hun burgers hier op te wijzen en hen te helpen bij het opstellen van een herstelverzoek.

Het bestuur hoopt dat u een mooie zomer achter de rug heeft en wenst u veel leesplezier 🍏

Bram Strookman
Voorzitter

Huisvesting ouderen stuit op problemen

Het onderzoeksinstituut Ipsos heeft onderzoek gedaan naar het gemeentelijk beleid met betrekking tot huisvesting van ouderen. Dergelijk beleid komt lang niet altijd tot stand in samenwerking met de oudere burgers zelf. Waar sprake is van samenspraak gebeurt dat veelal via de Wmo, die zich niet specifiek richt op de oudere bevolking.

Er worden duidelijk knelpunten gesignaleerd:

Doorstroming naar meer geschikte woonvormen blijkt te stagneren. Men heeft moeite om de bestaande woning te verkopen. Er zijn te weinig betaalbare woningen. Het aantal geschikte huurwoningen is te beperkt. Ouderen zien er vaak tegenop de eigen woning en eigen buurt te verlaten.

Huisvestingsbeleid stuit op gebrek aan inzicht in de vraag van de doelgroep en op moeizame wet- en regelgeving. Ook heeft iets minder dan de helft van de gemeenten inzicht in de voorraad woningen die geschikt is of gemakkelijk geschikt gemaakt kan worden voor ouderen. Gevraagd naar verbeterpunten noemen vooral de kleinere gemeenten de realisatie van levensloopgeschikte woningen. De grotere gemeenten noemen vooral de Blijversregeling van het stimuleringsfonds

Volkshuisvesting Nederlandse Gemeenten. Tevens noemen de grote gemeenten verbeteringen in het toewijzingsbeleid en de mogelijkheden daarbij.

Iets minder dan de helft van de gemeenten, met name de kleinere gemeenten, meldt een tekort aan woningen voor ouderen. Dit percentage is sinds 2012 ongeveer gelijk gebleven of zelfs iets toegenomen. Het tekort zal in de komende jaren toenemen. Het tekort hangt echter ook af van de criteria om een woning geschikt te vinden. Er blijkt nu meer nadruk te liggen op levensloopbestendige bouw, toegankelijkheid en minder op voorzieningen in de omgeving. De aandacht voor nultredenwoningen en domotica is niet veranderd. Men heeft nu wel meer aandacht voor opplussen van bestaande woningen, bijzondere woonvormen en combinatie met zorg. Er is ook duidelijk meer aandacht voor mantelzorgwoningen.

Er is veel sprake van samenwerking in het beleid. Alle gemeenten werken samen met woningcorporaties en velen met zorgaanbieders. Daarnaast werkt een groot aantal samen met projectontwikkelaars en met andere gemeenten. Heeft uw gemeente inzicht in vraag en aanbod van seniorenhuisvesting en welke criteria hanteert ze daarbij? 🍎

(Bron: Landelijk onderzoek lokaal beleid seniorenhuisvesting 2016, Den Haag, Ipsos Facto, maart 2016)

Aanpassen van de woning doe je met elkaar

De vraag naar voor senioren geschikte woningen neemt de komende jaren toe. Het aantal ouderen neemt toe, maar anderzijds zien we een toenemend aantal eenpersoonshuishoudens. Tevens willen ouderen zo lang mogelijk in een geschikte woning in de vertrouwde omgeving blijven wonen.

Dit vraagt om aanpassingen van de bestaande woning, maar ook de behoefte te verhuizen naar een geschiktere woning in de buurt. Vaak is dit laatste echter niet voldoende voorhanden. Het project Wonen met Gemak in Brabant speelt in op de behoefte om vraag en aanbod rondom zelfstandig wonen bij elkaar te brengen. Men houdt voorlichtingsbijeenkomsten. Desgevraagd gaan geschoolde vrijwilligers op huisbezoek om in gesprek te gaan over de woonsituatie en de eventuele vraag naar ondersteuning. Men houdt een woonscan waarmee in kaart wordt gebracht wat er aan de woning kan worden verbeterd. Het servicepunt van Wonen met Gemak bemiddelt naar geschikte diensten en bedrijven. In een aantal andere gemeenten is er sprake van wooncoaches, die ouderen adviseren en bemiddelen in het geschikt maken van woningen of helpen bij verhuizing. Hoe is dat in uw gemeente geregeld? 🍎

Bron: R. Jobse en A.M. van Ommeren, Hoe maak je comfortabel zelfstandig wonen mogelijk?, in: Geron, tijdschrift voor ouder worden en samenleving, jrg 17, september 2015, blz. 52 – 54)

Toewijzen en aanpassen van woningen-maatwerk vereist

Een groot deel van de woningvoorraad is volstrekt ongeschikt om daar tot op hoge leeftijd te blijven wonen. Een aantal gemeenten heeft net als de gemeente Utrecht woonadviseurs in dienst. Hun inzet is om met de bewoner de geschiktheid van de woning te bespreken, te wijzen op een geschikte andere woning die veelal goedkoper gehuurd kan worden en bij te staan bij een verhuizing. Het doel is tweërlei: ouderen te helpen een geschikte woning te vinden en andere woningen vrij te maken voor doorstroming. De gemeente geeft de voorkeur aan verhuizen boven het aanpassen van de bestaande woning.

Toewijzen

Een probleem is ervoor te zorgen, dat woningen die geschikt zijn voor ouderen ook echt worden toegewezen aan ouderen. Gemeenten mogen volgens de nieuwe wetgeving alleen dan een huisvestingsverordening opstellen, als er een aantoonbare schaarste is aan bijvoorbeeld seniorenwoningen. Gemeenten moeten onderbouwen waar en in hoeverre er sprake is van schaarste aan goedkope woonruimte en dat deze schaarste leidt tot onevenwichtige en onrechtvaardige effecten.

Schaarste alleen is onvoldoende voor een huisvestingsverordening. Schaarste moet leiden tot verdringing van kwetsbare groepen. Is dat niet het geval, dan is het aan de verhuurders de voorkeur te geven aan ouderen. Habion adviseert de gemeente bijzondere woonvormen in de huisvestingsverordening nader te definiëren. We hebben het dan bijv. over seniorenwoningen, aanleunwoningen of andere nieuwe woonvormen. Habion wijst bijvoorbeeld op zorgwoningen, d.w.z. woningen waarbij zorginfrastructuur aanwezig is. Het zijn geclusterde woningen die door de gemeente zijn aangewezen voor mensen met een zorgindicatie. De gemeente kan in de huisvestingsverordening voor bijvoorbeeld deze woningen een experimentenregeling opnemen.

Aanpassen

Een andere aanpak gaat uit van Energiesprong, een onderdeel van Platform 31, dat experimenteert met woningrenovaties. Ook hier is het doel tweeledig: de woning energieneutraal te maken in combinatie met het levensloopbestendig maken van de woningen. Duurzaam thuis zet drie experimenten op touw. Het ene experiment moet inzicht geven in de behoefte van ouderen m.b.t. woningaanpassingen. Het tweede experiment zoekt nieuwe financieringsmogelijkheden. Het derde richt zich op een vernieuwend aanbod. Energiesprong wil hiermee in kaart brengen welke voorzieningen ouderen in staat stellen om langer thuis te kunnen blijven

wonen. Men wil de huidige energierekening gebruiken als financieringsmogelijkheid. De gewenste aanpassingen moeten er ook toe leiden, dat de energierekening op 0 komt te staan. Ze daagt daartoe de marktpartijen uit. Energiesprong wil tevens nagaan of kosten voor de aanpassing mede gedragen kan worden door 'zorg'-financiers. 🍎

(Bronnen: Habionkennisdeler, nieuwe huisvestingsverordening, 2015.

Platform 31, Duurzaam thuis, www.platform31.nl, 26-5-2015

De Gelderlander, 26-5-2015)

Zorgvragers wonen thuis

zeker nu vele intramurale voorzieningen zijn of worden gesloten en het aantal ouderen toeneemt komen er steeds meer ouderen met een zorgvraag.

Habion, een landelijke woningcorporatie voor ouderen, vindt het van belang dat ouderen met een specifieke zorgvraag beschut kunnen wonen in betaalbare woonruimte met een aanbod van zorg- en welzijnsactiviteiten. Voor zorgvragers zijn zowel aspecten van de Wmo als aspecten van de huisvesting van belang: Kwetsbare doelgroepen gaan veelal niet zelf op zoek naar geschikte woonruimten. Om een geschikte infrastructuur te bieden is vaak een geclusterde huisvesting gewenst. De behoefte aan geschikte woonruimte doet zich vaak urgent voor. Het betreft onder meer zorgwoningen voor huurders die zichzelf moeilijk kunnen redden. Gemeen-

ten kunnen een huisvestingsverordening vaststellen, als er aantoonbare schaarste is aan bepaalde categorieën woningen. De Vereniging van Nederlandse Gemeenten stelt in dit kader: Gemeenten dienen te onderbouwen waar en in hoeverre er sprake is van schaarste aan goedkope woonruimte. Deze schaarste moet leiden tot onevenwichtige en onrechtvaardige effecten. De huisvestingsverordening moet in de concrete situatie adequaat de effecten bestrijden. Overheidsingrijpen dient beperkt te blijven tot die delen van de woningmarkt waar de onevenwichtige en onrechtvaardige effecten van schaarste zich voordoen. Niet alle gemeenten hanteren een uififorme gedragslijn. Informeer daarom naar de mogelijkheden die voor uw gemeente van belang kunnen zijn. Voor verdere informatie zie het artikel “Huisvesting voor ouderen”. Habion suggereert in dit kader een aantal vragen te stellen met betrekking tot gemeentelijk beleid. We geven hier de belangrijkste vragen weer: Welke specifiek voor zorgvragers geschikte woningen zijn er in uw gemeente aanwezig? Is er sprake van schaarste of niet? Hoe is de woningtoewijzing van woningen voor specifieke doelgroepen, waaronder zorgwoningen, in uw gemeente geregeld? In hoeverre is de klant in beeld die voorheen aanspraak maakte op intramuraal voorzieningen en hoe is de woningtoewijzing voor deze klant geregeld? Welke punten uit de Wmo en volkshuisvesting zijn voor uw gemeente aandachtspunten bij de woningtoewijzing? Heeft de gemeente samen met zorgorganisaties, woningcorporaties en de Wmo een gezamenlijke visie in deze ontwikkeld of zal ze dit op korte termijn doen? Wij adviseren u deze vragen aan uw gemeente te stellen. 🍏

(Bron: Habion, Kennisdeler woningtoewijzing specifieke zorgdoelgroepen, december 2015)

Advies sociaal domein

Inleiding

We zijn in het bezit gekomen van 8 verordeningen, waarin de adviesraad sociaal domein door de gemeente is ingesteld. Het betreft hier de verordeningen uit Castricum, Friese Meren, Hilversum, Lopik, Middelburg, Nuenen, Steenwijkerland en Valkenburg. Een aantal opvallende punten uit deze verordeningen worden hieronder weergegeven.

Wat is sociaal domein?

Wat onder het sociaal domein wordt verstaan, verschilt per gemeente. De gemeente Lopik definieert het zeer breed. Ze geeft wel terreinen aan, maar die zijn zo breed, dat we kunnen stellen, dat het totale sociale beleid van de gemeente daaronder valt. Middelburg definieert het eveneens breed, maar heeft de focus op mensen met beperkingen. Ze noemt de volgende terreinen: jeugd en onderwijs, welzijn en mantelzorg, werk en inkomen, wonen en leefmilieu, mobiliteit en toegankelijkheid. Vrijwel alle andere gemeenten beperken zich tot het beleid in het kader van de jeugdwet, de participatiewet en de Wmo. De gemeente Friese Meren geeft daarbij de doelen van dit beleid aan: Bevorderen van zelfredzaamheid, eigen kracht en participatie van belanghebbenden; Inclusieve samenleving: een samenleving waarin iedereen tot zijn recht kan komen, ongeacht culturele achtergrond, geslacht, leeftijd, talenten

en/of beperkingen. Door de beperking tot genoemde drie wetten, richt men zich primair tot degenen, die hulp nodig hebben. De gemeenten Hilversum en Nuenen noemen dat ook expliciet.

Doel van de adviesraad

Vrijwel alle gemeenten stellen, dat men door het instellen van de adviesraad voldoet aan de wettelijke eis belanghebbenden te betrekken bij het beleid. Enkele gemeenten noemen nog andere doelstellingen expliciet: Verbeteren van de kwaliteit van het gemeentelijk beleid en de uitvoering binnen het sociale beleid (Friese meren); Kwaliteitsverbetering en cliëntenparticipatie (Lopik) Gestructureerd betrekken van inwoners bij beleidsontwikkeling, uitvoering en evaluatie m.b.t. het sociale domein (Valkenburg). Alle gemeenten stellen, dat de raad gevraagd en ongevraagd advies kan geven. Enkele gemeenten noemen daarbij expliciet mede betrokkenheid bij de ontwikkeling van beleid (coproductie): Castricum, Lopik en Valkenburg.

Samenstelling van de adviesraad

Alle gemeenten stellen, dat de leden van de raad worden benoemd door het College van Burgemeester en Wethouders op voordracht van de raad. De feitelijke selectie wordt dus door de raad zelf gemaakt. Castricum geeft niet aan, hoe deze selectie tot stand moet komen. Friese Meren, Lopik en Nuenen gaan uit van een open sollicitatie. Iedere inwoner kan solliciteren. De raad benoemt een selectiecommissie, veelal met ambtelijke deelname, die een voorstel doet aan de raad.

Hilversum en Steenwijkerland laten kandidaten aangeven vanuit representatieve organisaties. Daarnaast kan de raad specifieke deskundigen voorstellen.

De meeste gemeenten stellen, dat de raad een afspiegeling moet zijn van de lokale bevolking. Lopik spreekt over een evenredige samenstelling vanuit de kernen. Hilversum stelt specifieke eisen. De leden moeten afkomstig zijn uit de drie domeinen. Dus; mensen met een beperking, mensen met psychiatrische problemen, jongeren, mensen met afstand tot de arbeidsmarkt. Het is ook de enige gemeente, die ouderen noemt. Het gaat dus om ervaringsdeskundigen, die al dan niet lid zijn van een organisatie. Zij moeten wel kandidaat worden gesteld door hun achterban. Omdat het mensen zijn, die zelf problemen ondervinden, is elk lid gerechtigd bij te worden gestaan door een door hem of haar zelf aangetrokken coach. N.B. Het is duidelijk, dat ouderen alleen betrokken worden voor zover zij problemen hebben. Ze worden dan ook – op een enkele uitzondering na – niet genoemd als aparte doelgroep. Van een breed ouderenbeleid hebben wij van deze adviesraden niets te verwachten.

Werkwijze van de adviesraad

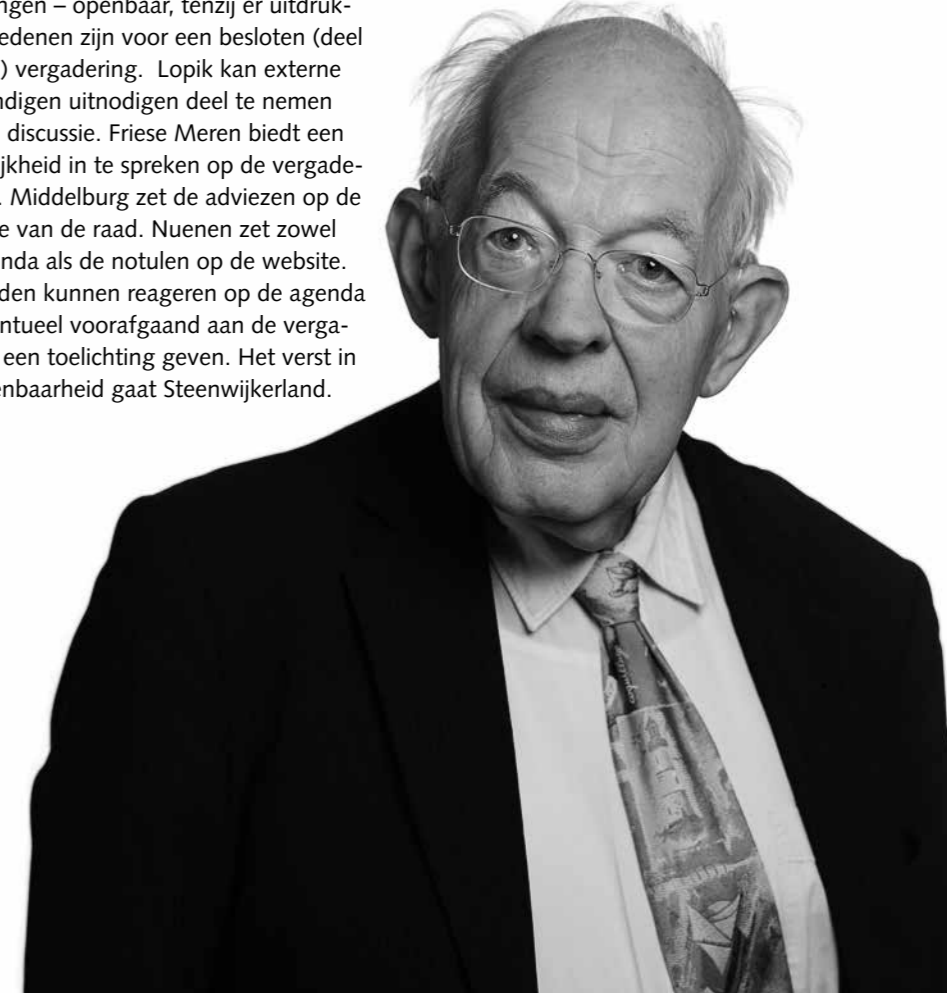
De meeste gemeenten stellen uitdrukkelijk, dat de besluitvorming in de raad wordt voorbereid door werkgroepen. Steenwijkerland geeft uitdrukkelijk aan, dat de raad wordt ondersteund door drie werkgroepen: zorg, welzijn en wonen; werk, inkomen, participatie en leefbaarheid; jeugdzorg. Daarnaast kan men ad hoc commissies instellen. De indeling in werkgroepen is dus gebaseerd op de drie aangegeven wetten. Friese meren stelt dat ook uitdrukkelijk.

Lopik stelt uitdrukkelijk, dat deze werkgroepen moeten bestaan uit leden van de raad. In de werkgroepen en commissies van Steenwijkerland kan men mensen van buiten af aantrekken. De raad in Friese Meren kan externe deskundigen raadplegen. Middelburg spreekt zeer uitdrukkelijk over externe klankbordgroepen. Van de andere gemeenten is niet duidelijk, of men in de werkgroepen mensen van buiten af kan aantrekken of niet. Middelburg stelt uitdrukkelijk, dat de vergaderingen van de raad niet openbaar zijn. In de andere gemeenten zijn de vergaderingen – soms met uitzondering van de werkgroepvergaderingen – openbaar, tenzij er uitdrukkelijk redenen zijn voor een besloten (deel van de) vergadering. Lopik kan externe deskundigen uitnodigen deel te nemen aan de discussie. Friese Meren biedt een mogelijkheid in te spreken op de vergaderingen. Middelburg zet de adviezen op de website van de raad. Nuenen zet zowel de agenda als de notulen op de website. Niet leden kunnen reageren op de agenda en eventueel voorafgaand aan de vergadering een toelichting geven. Het verst in de openbaarheid gaat Steenwijkerland.

De agenda wordt op de website geplaatst. De bevolking kan verzoeken punten op de agenda te plaatsen. Men kan inspreken tijdens de vergaderingen. De verslagen worden op de website geplaatst.

Gemeentelijke ondersteuning

Friese Meren, Hilversum, Nuenen en Steenwijkerland stellen een ambtelijk secretaris aan. Castricum, Lopik en Valkenburg kennen een gemeentelijke contactpersoon, maar geen ambtelijk secretaris. Valkenburg stelt uitdrukkelijk, dat de contactambtenaar bij de vergaderingen aanwezig kan zijn. Hilversum kent

naast een ambtelijk secretaris nog een gemeentelijke contactpersoon. In Middelburg komt de secretaris uit de raad zelf. Per vergadering kan een beleidsambtenaar aanwezig zijn, die betrokken is bij het onderwerp van beraadslaging. In Valkenburg vindt het overleg plaats in aanwezigheid van de wethouder. Andere raden hebben afzonderlijk overleg met de wethouder. Alle gemeenten kennen een vergoeding voor het functioneren van de raad. Friese meren en Lopik verwachten van de raad een werkplan, op basis waarvan het budget wordt vastgesteld. In Middelburg wordt de vergoeding in overleg vastgesteld. Castricum en Valkenburg noemen in hun verordening concrete bedragen, respectievelijk 1000 en 7400. Castricum, Hilversum en Steenwijkerland kennen aan de leden een presentiegeld per vergadering toe. In Lopik zijn presentiegelden onderdeel van het werkplan. Friese Meren geeft een maandelijks vergoeding aan de leden.

Relatie met de achterban

Van alle raadsleden wordt verwacht, dat ze persoonlijk contact hebben met hun achterban. Daarnaast stellen de meeste gemeenten, dat ook van de raad een structureel overleg wordt verwacht met de achterban, met name met maatschappelijke organisaties. In Lopik kan de raad breed overleg organiseren. In Nuenen moet er regelmatig overleg plaatsvinden tussen drie leden van de raad met 5 à 10 vertegenwoordigers van de hulpvragers en professionals. De samenstelling wisselt per onderwerp. Deze gesprekken worden geleid door een externe instantie. 🍏

Woerden, 22 juni 2016
Kees Tilanus

Ouderen hebben weinig vertrouwen in de gemeentepolitiek

In Nederland zijn er ca. 6,2 miljoen stemgerechtigde 50-plussers en dat is bijna de helft van het electoraat.

Niet alleen blijkt uit onderzoek van Unie KBO dat één op de drie senioren weinig vertrouwen in de politiek en het beleid van hun eigen gemeente hebben en dat 22% van de senioren ontevreden over het seniorenbeleid in zijn gemeente is, maar ook dat bijna de helft van de senioren niet het idee heeft invloed uit te kunnen oefenen om binnen de eigen gemeente dingen te veranderen. Het gaat om issues als gezondheid, wonen, mobiliteit, ontspanning en algemeen welbevinden. Er zouden te weinig betaalbare zelfstandige woningen voor ouderen zijn, de gemeente maakt zich niet hard voor de terugkeer van de wijkverpleegkundige en er ontbreken voor oudere wandelaars rustplekken onderweg. Over openbaar vervoer, zeker op het platteland en in de dorpen, is men zeer ontevreden: er rijden te weinig bussen en er zijn te weinig bushaltes in de buurt.. Over de informatievoorziening op het gemeentehuis is men niet te spreken. De bereikbaarheid van de gemeenten laat te wensen over.

Uit verder onderzoek blijkt dat 50% van de ouderen het afgelopen jaar gemiddeld 100 euro per maand aan koopkracht heeft moeten inleveren: daling van het eigen pensioen en de gestegen

zorgkosten zijn de grote boosdoeners, maar ook de gestegen energielasten, medicijnen, woonlasten en boodschappen. Wie huurt, hoge zorgkosten heeft en een klein pensioen, heeft vaak geen mogelijkheden. Unie KBO ziet dan ook onder ouderen zich een sterke tweedeling aftekenen.

Eenzaamheid is een ander specifiek probleem bij ouderen. Onder de 8% van de structureel eenzame Nederlanders zijn veel ouderen, omdat men minder mobiel is en op latere leeftijd vaak te maken hebben met het overlijden van vrienden en familie. Enerzijds wil de overheid dat ouderen langer thuis blijven wonen, maar anderzijds moet worden gevreesd dat dit alleen maar tot meer eenzame mensen zal leiden. Eenzame mensen trekken zich terug. De gemeenten bieden eenzame ouderen de mogelijkheid om te bellen met een hulplijn, er komen vrijwilligers bij ouderen thuis en de overheid heeft andere gefinancierde programma's om eenzaamheid onder ouderen tegen te gaan. In een artikel in NRC geven twee hoogleraren en een ouderenarts aan dat deze programma's niet werken en dat zulke initiatieven juist averechts werken. Volgens hen gaat georganiseerd en professioneel contact eenzaamheid niet tegen. Contact is niet af te dwingen. Vooral bij mensen die nooit veel sociale contacten hebben opgebouwd in het leven is dat op latere leeftijd lastig aan te leren.

De drie professionals willen daarom een andere aanpak en vinden allen dat iedereen zelf verantwoordelijk is voor het voorkomen van eenzaamheid op latere leeftijd. Om dat voor elkaar te krijgen moeten senioren veel eerder starten een band op te bouwen met anderen. In navolging van de ideeënmakelaar bepleiten sommigen een seniorenmakelaar. Een seniorenmakelaar kan overleggen met de wijkverpleegkundige en de senioren zo nodig helpen een sociaal vangnet samen te stellen. Een seniorenmakelaar gaat op huisbezoek, zodat hij of zij maatwerk kan bieden en senioren kan helpen bij het inschrijven en reageren op de woningvoorraad. Zo kan een makelaar een schakel zijn bij de wens mensen langer zelfstandig te laten wonen, maar ook om een verhuizing te organiseren.

Uit ander onderzoek (van Universiteit Twente) blijkt dat senioren minder geïnteresseerd zijn in politiek dan andere volwassenen. Zij laten zien dat websites (van Seniorenraden), met daarin ingebouwde functies met discussie en stemmogelijkheden voor ouderen, bekender moeten zijn. Zo worden de senioren 'warm gemaakt' voor politiek. Belangrijk is het verstrekken van de juiste boodschap op het juiste tijdstip.

Goed seniorenbeleid wordt gedragen door de senioren zelf! Wim van Kreijl laat in zijn boek over Seniorenraden zien dat de laatste jaren het ouderenbeleid meer en meer is gedecentraliseerd. Waar Europese, nationale en provinciale overheden nog steeds een taak hebben, is die van de lokale overheid belangrijker geworden. Daarmee is ook de rol van de lokale gemeenschap groter geworden en wordt er meer gevraagd van de ouderen zelf. Via de Seniorenraden kan men participeren in

de besluitvorming in de gemeentepolitiek. Vele onderzoeken maken duidelijk dat gemeenten niet goed inspelen op de toenemende vergrijzing en de vragen en behoeftes van senioren. De Seniorenraden moeten juist nu een krachtige lobby voeren ten behoeve van een goed, gemeentelijk ouderenbeleid! 🍏

Regio bijeenkomst op 8 juni in Vught

Na de bijeenkomst in Driebergen bleek er nog voldoende animo aanwezig te zijn om een tweede regiobijeenkomst te organiseren

ren We hebben het Zuiden van het land samengevoegd.

Deelnemers vanuit Limburg, Noord-Brabant en Zeeland reden naar het Van der Valk restaurant in Tilburg. Ook deze keer ging het over veilig thuis blijven wonen. De Brandweer hield een uitgebreid betoog over hoe brand te voorkomen. En uw voorzitter nam u vanaf de voordeur mee het huis door. Een geanimeerde discussie ontstond over vlakke douchevloeren met een drain....Voor sommigen was een en ander al bekend maar iedereen wilde graag de beide presentaties ontvangen. De bijeenkomst werd afgesloten met een gezellige borrel waarin de teamgeest werd versterkt. 🍏

Ruimte voor redzaamheid, ook in de openbare ruimte!

De fysieke omgeving speelt een rol bij de redzaamheid van ouderen. Redzaamheid van ouderen heeft veel te maken met de mate waarin ouderen mobiel kunnen blijven, met voorzieningen dichtbij en met sociale binding in de wijk.

De publieke ruimte is een functioneel knooppunt. De inrichting van de publieke ruimte kan ouderen hinderen bij hun dagelijkse bezigheden. Gebrek aan rustpunten zoals bankjes, smalle trottoirs en het ontbreken van beschutting tegen weer en wind kunnen ouderen ervan weerhouden erop uit te gaan. Dat beperkt de mogelijkheden voor ouderen om hun leven zelfstandig en met behulp van hun sociale contacten vorm te geven. Anderzijds kan de redzaamheid worden vergroot door de publieke ruimte zo in te richten, dat het voor ouderen makkelijker wordt naar buiten te gaan. Dit vraagt om een toegankelijke publieke ruimte, een veilige ruimte die beschutting, rustpunten en sanitair biedt, de weg wijst aan wie die is vergeten en mensen helpt elkaar te ontmoeten. De publieke ruimte moet een aangename verblijfplaats zijn. Mensen moeten naar buiten willen komen. Voor ouderen is een aangename leefomgeving, veel meer nog dan voor jonge mensen,

van belang om naar buiten te gaan en de publieke ruimte te betreden. Vaak kunnen kleine aanpassingen al veel doen. Looproutes kunnen aantrekkelijk en veilig worden gemaakt door duidelijke bewegwijzering en het aanpakken van enge bosjes, blinde muren, tochtige hoeken en rommelige bestrating. In zones waar veel ouderen komen kunnen verkeerslichten voor voetgangers langer op groen worden gezet. Veiligheid kan worden verbeterd door goede straatverlichting, wandelverbindingen met egale trottoirs en verhoogde bushaltes. Ook inspiratie in de ruimte is belangrijk, zoals het delen van verhalen op een bankje of het bekijken van kunst. De maatschappelijke ontwikkelingen zoals vergrijzing en de veranderingen in de langdurige zorg maken ook dat publieke ruimte, private ruimte en privésfeer steeds meer in elkaar gaan overlopen. Het onderscheid is minder duidelijk dan voorheen. Juist in deze overloopgebieden, zogenaamde tussenruimten, ontstaan nieuwe inrichtingsvormen. Die ruimten kunnen bijdragen aan de sociale contacten tussen ouderen en hun gevoel van veiligheid. Het is van belang in de ruimtelijke planning gezondheid en redzaamheid van de bevolking expliciet mee te nemen. Ruimtelijke planning is doorgaans gericht op de langere termijn. Vaak kan seniorenvriendelijkheid op eenvoudige en effectieve wijze in de ontwerpfase worden meegenomen. Men kan ontmoeting tussen mensen stimuleren door ruimtes multifunctioneel te maken. Ga na, of in onbruik geraakte gebouwen en terreinen geschikt kunnen worden gemaakt voor functies die bijdragen aan flexibiliteit. Gemeenten kunnen daarbij samenwerken met bedrijven en maatschappelijke instellingen. Winkels, winkelcentra en horeca kunnen het ver-

blijfsklimaat versterken. Denk bijvoorbeeld aan de koffiehok bij de supermarkt en gratis toegang tot sanitaire voorzieningen. Er is een duidelijke ontwikkeling in deze door het koppelen van publieke en private belangen. Burgers hebben ankerpunten nodig, plekken waarmee ze zich kunnen identificeren. Publieke interieurs zoals stadhuisen, stations en bibliotheken zijn van die ankerpunten. Er moet echter ook aandacht zijn voor de looproutes tussen deze ankerpunten, de z.g. tussenruimten. Ook het betrekken van (oudere) burgers bij de inrichting en bij het gebruik van de publieke ruimte kan de redzaamheid bevorderen. Men kan burgers hun eigen ruimte laten inrichten en daarvoor een bedrag beschikbaar stellen. Stel burgers in staat verantwoordelijkheid te nemen voor de eigen buurt. Dit houdt hen actief en in beweging en levert sociale contacten en netwerken op. Buurtbewoners kunnen bijvoorbeeld het groenbeheer in de buurt voor hun rekening nemen. 🍏

Kortom:

- Stel de publieke ruimte ook in dienst van de redzaamheid van ouderen
- Maak de publieke ruimte een aangename ontmoetingsplaats
- Erken het potentieel van semipublieke ruimten en tussenruimten
- Bied ruimte voor initiatieven en experimenten en leer ervan
- Maak meer partijen deelgenoot van de publieke ruimte

(Bronnen: Ruimte voor redzaamheid, Den Haag, Raad voor Volksgezondheid en Zorg, maart 2015.

Seniorenbril nodig voor leefomgeving, www.gemeente.nu, 19-2-2015

Inrichting van de ruimte kan zelfredzaamheid inwoners bevorderen, www.socialevraagstukken.nl, 30-3-2015.

Ruimte nodig voor redzaamheid, www.zorgenz.nl, 23-3-2015)

Het aantal intramuraal verzorgingsplaatsen is tussen 1980 en 2010 afgenomen van 150.000 naar 84.000. Naar schatting zullen 180 verzorgingshuizen hun deuren sluiten. Dit heeft niet alleen betekenis voor de bewoners, maar ook voor de sociale omgeving omdat bewoners van aanleunwoningen (senioren)woningen in de wijk gebruik maken van de sociale functies (ontmoeting, dagactiviteit, sociale veiligheid) van het verzorgingshuis.

Tot nu toe is er wel aandacht voor de bewoners van een sluitend verzorgingshuis, maar nauwelijks voor de gevolgen voor de nabije omgeving. Het is noodzakelijk dat deze lacune wordt opgeheven door onderling overleg en door steun van de gemeente. De gemeente heeft namelijk de

plicht om zelfstandig wonende ouderen te ondersteunen bij zelfredzaamheid en participeren. Met financiële middelen vanuit de Wmo is het bovendien aan de welzijnsorganisaties om actief op de nieuwe situatie af te stappen en een functie te vervullen. Wie houden de sociale functie in stand? Vaak voelen medewerkers van zorgorganisaties zich verantwoordelijk voor het in stand houden van de sociale functie voor de bewoners in de aanleunwoningen. Ze zijn echter dikwijls niet in staat in de lacune te voorzien wegens ontbreken van financiën. Desondanks nemen zij soms toch het initiatief daartoe. Vooral vanuit het belang om de woningen aantrekkelijk en verhuurbaar te houden, dragen woningcorporaties soms bij aan de kosten van de sociale functie. Als de zorgorganisatie zich terugtrekt uit een locatie, kijken de corporaties vaak naar de gemeente en soms ook naar welzijnsorganisaties. De gemeente neemt daar veelal een afwachtende houding aan, bijvoorbeeld omdat het sociale wijkteam in de betreffende wijk nog in oprichting is. Welzijnsorganisaties blijken op de meeste locaties nauwelijks of geen rol te spelen. Bij welzijnsorganisaties en sociale wijkteams lijkt het vraagstuk geen prioriteit te hebben. Het komt vaak ook niet tot een samenwerking tussen zorgorganisaties en welzijnsorganisaties, omdat ze elkaar vaak als concurrenten ervaren. Gemeenten spelen in de meeste situaties waarbij een verzorgingshuis wordt gesloten een rol op de achtergrond. Men laat de regie doorgaans in handen van zorgorganisaties en woningcorporaties. Zij kunnen sociale wijkteams vragen de ondersteuningsvragen van ouderen te verkennen.

De rol van vrijwilligers

In veel verzorgingshuizen spelen vrijwil-

Sociale omgeving zonder verzorgingshuizen, hoe vang je dat op?

ligers een belangrijke sociale rol. Bij sluiting van een verzorgingshuis verliezen ook zij een zinvolle activiteit. Het werk dat zij in het verzorgingshuis verrichtten kan ook voor henzelf van groot belang zijn om hun leven structuur te geven en sociale contacten te onderhouden. Er is echter nauwelijks sprake van ondersteuning van deze vrijwilligers. Juist deze vrijwilligers zouden een rol kunnen spelen in het creëren van nieuwe ontmoetingsruimten. Hier en daar creëren de vrijwilligers zelf ontmoetingsactiviteiten. Er is echter wel coördinatie nodig. In een aantal gevallen creëren burgerinitiatieven nieuwe ontmoetingsplekken en activiteiten. Ook nemen soms de bewoners zelf initiatieven om de sociale functie nieuwe inhoud te geven. Voor veel commerciële aanbieders van diensten is het helder dat ouderen langer zelfstandig moeten wonen en dat dit voor hen kansen biedt.

Zorgorganisaties en woningcorporaties

Hoewel er in de media veel belangstelling is geweest voor verzorgingshuizen die sluiten, is er voor het vraagstuk van wegvallende voorzieningen voor ouderen in de directe omgeving tot nog toe weinig aandacht geweest. Zorgorganisaties en woningcorporaties hebben de grootste

belangen op het spel staan. Zij hebben woningen te verhuren en zorg te verlenen. Zij voelen zich dan ook het meest verantwoordelijk voor het vraagstuk. Meestal neemt ook een van beide het initiatief om de sociale functie op te vangen. Vaak blijkt het echter onmogelijk dat één partij deze functie kan opvangen, onder meer door gebrek aan financiën. Daar blijft het dan op steken.

Aanbevelingen van Movisie

Movisie doet daarom de volgende aanbevelingen:

Eigenaar aanleunwoningen en seniorenwoningen: betrek tijdig andere partijen. Ga met de bewoners in gesprek over de drie onderdelen van de sociale functie: ontmoeting, zelfredzaamheid en sociale veiligheid.

Gemeente: pak de regie. Breng de partijen bij elkaar en breng een integrale aanpak van ondersteuning en zorg tot stand.

Neem uw verantwoordelijkheid en neem geen afwachtende houding aan.

Bewoners: organiseer je zelf. Stel je zelf de vraag wat de wensen zijn, wat je zelf kan organiseren en inkopen en wat je van anderen nodig heeft. Vraag zo nodig daarbij hulp van anderen.

Welzijnsorganisatie: erop af. Gemeenten hebben wel de verantwoordelijkheid voor de zelfredzaamheid en participatie van de bewoners, maar welzijnswerk heeft daarbij een belangrijke uitvoerende taak. Stel u daarbij actief op.

Benut de mogelijkheden van de partici-

patiewet. Mensen met een beperking of mensen die re-integreren kunnen tegen lagere kosten diensten verlenen.

Gemeente: zet in op accommodatiebeleid. Kan ruimte in het verzorgingshuis beschikbaar blijven, zo mogelijk voor een ruimere bevolking of moet men nieuwe ontmoetingsruimten creëren?

De drie sociale functies van het verzorgingshuis

Bij planning moet men oog hebben voor elk van de drie sociale functies van het verzorgingshuis.

Bij ontmoeting gaat het om de sociale activiteiten zoals gezamenlijk eten en drinken, recreatieve activiteiten en bezoeken van culturele voorstellingen. De eigenaar kan mogelijk een ruimte in het gebouw tegen geringe vergoeding ter beschikking stellen. Bewonerscommissies kunnen ondersteunen bij community-vorming en het creëren van eettafels. Welzijnsorganisaties kunnen met financiële steun van de gemeente activiteiten organiseren en vrijwilligers bij activiteiten ondersteunen. Woningcorporaties en zorginstellingen kunnen een bijdrage leveren in de financiering. De gemeente kan burgerinitiatieven ondersteunen. Bij zelfredzaamheid gaat het om voorzieningen in de buurt, zoals fysiotherapie, kapper, winkeltje en wasservice. Kunnen ruimten in het voormalige verzorgingshuis tegen laag tarief ter beschikking worden gesteld? Kan de gemeente daar een Wmo-loket of inloopbalie creëren, al dan niet met behulp van

Meer informatie

Wenst u meer informatie over:

- Het LOIS
- Door LOIS te geven thema(mid) dagen m.b.t. maatschappelijke ontwikkelingen zoals participatie, zorg en wonen.
- Thema(mid)dagen op verzoek over een door u gewenst onderwerp.
- Een bij ons beschikbare introductie-cursus voor startende seniorenraden.
- Verschenen nieuwsbrieven.
- Adviezen van seniorenraden.
- Links naar seniorenraden en relevante organisaties.

Bezoek dan onze website: www.lois-web.nl

Daar vindt u ook ons jaarverslag 2015.

(vrijwillige) ouderenadviseurs?

Bij sociale veiligheid gaat het om opvolging van personenalarmering en een 'aanspreekpunt' als er iets aan de hand is. Men kan daarbij denken aan een huismeester, een receptionist, een contactpersoon en ook aan belcirkels. In hoeverre bestaat behoefte en is men bereid een bijdrage te leveren? Vrijwilligers- en welzijnsorganisaties kunnen hier een belangrijke rol spelen

🍏

(Bron: J.W. van de Maat, H. van Xanten en J. de With, Sluitende verzorgingshuizen; wie vangt de sociale functie op in de wijk, Utrecht, Movisie, 2015)

Stichting LOIS stelt zich ten doel ondersteuning te bieden aan alle adviesorganen en individuen, die gemeenten adviseren over ouderenbeleid. Daarnaast levert LOIS ondersteuning in de vorm van informatie over onderwerpen, die van belang zijn op het gebied van ouderenbeleid en het functioneren van die adviesorganen.